

ZADNJA IZMENA

Carmen Martín Gaité

Spremenljiva oblačnost

Dan med dvoje vrati

(poglavje iz romana)

Že v prvem hipu sem se zastrmela vanjo s pozornostjo, v kateri so kipeli mešani občutki.

Mislim, da je bilo zaradi načina, kako je prijela škatlico cigaret, ki ji jo je podal receptor, kretnja, ki se je, kot po vnaprejšnji vaji, zdela končen rezultat fotografskih posnetkov, izbranih za oglas, poln *glamourja*, katerega podpis bi lahko bil: "Marlboro, naravna eleganca izumetničenega," ali kaj v tem smislu. Meni se zadnje čase roke precej starajo, Sofia, in prav zato, ker poskušam to odmisлити ali sama sebi pojav prikazati kot nepomemben, kadar jih nenadoma z začudenim pogledom opazujem zraven drugih, mlajših rok, na katerih se žile modrijo brez izstopanja in členki niso hrapavi, ta dokaz staranja zakriči po svojih pravicah in strašljiva poravnava računov prekosi sprenevedanja, da bi se mu ognila. A zanimivo, zdelo se je, da tista ženska, ki se je takoj spremenila v žarišče mojega preučevanja, sploh ni dosti mlajša od mene, vtis, ki se je okrepil, če si jo pogledal malo nadrobneje.

Srečali sva se ob pultu sprejemnice, ravno ko sem s svojo prtljago prihajala po prečuti noči in raznih neodločnih razglabljanjih, kje naj se naprej nastanim, z muko v duši in neoprhana. Eden tistih trenutkov, ko

ti podočnjake vleče k tlom. Bil je poldan. Ona je vstopala od bazena sem po cigarete. Čez bikini s pikicami je nosila razprt kratek kopalni plašč, ki je očem radodarno razkrival porjavel in čvrst trebuh. Bila je bosa.

Spogledali sva se. Na njenem obrazu je bila nakopičena tista brezizraznost, ki je zrasla v senci brezdelja in truda, da bi obrzdala sleherno čustvo, ki bi moglo pomeniti dodatne gube. Zanesljivo si je dala narediti več kot eno plastično operacijo. A roke in stopala je imela kakor gejša.

Ko me je mladenič, ki mi je prinesel prtljago gor v 203, malo pozneje, potem ko mi je pojasnil delovanje televizorja, pustil samo, želeč mi prijetno bivanje, in so me ovili zvoki glasbe, ki je prihajala od zunaj, sem, ko sem tam ohromelo gledala okrog sebe, z vso jasnostjo sprevidela, da časa tega bivanja ne bom mogla določiti sama. Bivanje, ki sem si ga sama predpisala kot nujno spalno kuro in je bilo sprva zamišljeno kot zgolj postanek na poti pred vrnitvijo v Madrid, je začel dobivati obrise neznanega, katerega trajanje se bo razpletalo iz dneva v dan.

"Ni treba, da se odločite takoj. Zdaj imamo sobo, ki bo prosta teden dni," mi je rekel receptor v spravljenem tonu, kot tisti, ki poskuša omiliti ostrino kritičnega trenutka.

Tako je tudi bilo. Ker sem jaz, odkar sem zagledala žametaste roke, ki so jemale zavojček cigaret in potem eno vzele ven in jo prižigale, trpela nekakšen pobeg, tisto, kar doktorica Leon imenuje "prebliski odsotnosti". In v ustrežljivem, a zbezanem receptorjevem pogledu sem prestregla nelagodnost, ki sta mu jo morala povzročiti moja odsotna kretnja in moj osupljivi molk na vprašanje, kako dolgo nameravam ostati.

"Saj. No, hvala lepa. Pravzaprav ne vem. Odvisno od novic, ki jih pričakujem," sem raztreseno odvrnila, medtem ko sem opazovala, kako se tista ženska z ljubkimi bosimi stopali oddaljuje.

Še dolgo potem sem razmišljala o njej in njena postava se mi je vsiljevala kot ovira v hrepenenju po osvajanju spanca. Pod njenim okamenelim pogledom se je v meni vnel star, z veliko muko zadrževan spopad, v katerem si zavist in prezir do ženske objekta izmenično

križata orožji, ne da bi kateri izmed nasprotnikov dosegel kaj več kot bežno zmago. Zdaj je tisti z zavistne strani zavzemal strateške položaje.

To mora biti slabost zaradi prečute noči, napetosti, s katerimi me je mučila Silvia – sem si rekla, medtem ko sem z meglenimi očmi opazovala grafiko z ledeno goro, ki sem jo pravkar odkrila, krotila sleherno načrtovanje prihodnosti in si obljubljala globok in nemoten počitek. Ko se bom zbudila, mi bo v glavi bolje delovalo.

Resnično sem se grudila od zasplosti in utrujenosti. Tako zelo, da nisem imela niti toliko moči, da bi se oprhala. Na vrata sem obesila napis "Ne motite", iz kovčka vzela pižamo, in preden sem odgrnila posteljo, stopila na malo teraso s pletenimi stoli, da bi spustila markizo.

Razkošno urejen prostor z bazenom, ki ga na morski strani krasi kamnita ograja in je popršen z živobarvnimi ležalniki, nizkimi mizicami in črtastimi sončniki, se je silovito polastil mojih občutkov, mi vnel željo po trajni pripadnosti tistemu brezdelnemu in prijetnemu svetu, da bi se potopila vanj, varna pred sleherno odgovornostjo, odvezana sleherne težave ali očitka vesti, zakrita v tropskem vrtu njihovih konvencij. Stopila sem še malo naprej.

Pod svojo teraso sem videla ovalno točilno mizo bara v kubističnem slogu z roza in črnimi barskimi stolčki, in s tiste točke je prihajala glasba, ki je, združena z morskim vonjem, množila razdrobljenost moje volje in ostrila čuječnost mojih čutil. V tistem trenutku je zvenela pesem Beatlov:

*I'd like to be
under the sea
in an octopus' garden
in the shade ...*

Prvič sem jo slišala v Barceloni, pri katalonskem fantu, s katerim sem takrat hodila, Sergi Casal, tega se spominjam, ker sva imela takrat enega najinih bolj ali manj politično obarvanih preprirov, mislim, da zadnjega. Ni bil stalen fant. Nikoli nisem imela stalnega fanta. Živel je s starši, premožni ljudje, a precej izobraženi, v prostornem stanovanju, kjer je užival malo običajno neodvisnost in prednosti edinca, ki je

nadpovprečno nadarjen in je po značaju vodja. Zdaj je zelo znan pediater. Srečala sem ga že na kongresih. Bil je očaran nad Beatli.

"Kakšna neumnost!" sem rekla jaz. "Ali ne vidiš, kako nesmiselno je besedilo? 'Rad bi bil tu / na morskem dnu / v senci na vrtu hobotnic ...', kot vse pesmi teh fantov, pravzaprav. Na vrtu hobotnic! Daj no, le komu pride to na misel?"

"Te stvari lahko pridejo na misel samo pesnikom, jasno," je rekel Sergi. "Če od poezije zahtevaš logiko, začne tvoja pamet rjaveti. Pazi, Mariana, očarljivka."

Zelo sem se razburila. Sporočilo, ki so ga Beatli pošiljali občestvu, ko so nam podtikali s pesniškim posipom pozlačeno tabletko, je bilo slabše kot neumno ali nesmiselno, bila so gesla o izmikanju kot "*let it be*", kot "*here comes the sun*" ali "rumena podmornica", otročja upanja na potopitev v nestvarno, ki bodo dolgoročno zelo škodila ljudem, depolitizirala jih bodo in zaradi njih bodo postali še bolj malobrižni, bolj polteni, zmanjšali bodo njihovo obrambo in merila, pa kaj potem, ti se samo potuhni, *here comes the sun*, vse je dobro, kot je, *let it be*, in naj se zabava nadaljuje. Bil je precej žolčen diskurz, priznam.

"Kakšno razliko vidiš," sem ga sklenila, "med vsem tem in reakcionarnim Manuelom Machadom iz antologij z njegovo po nardi dišečo dušo arabskega Španca? 'Moja volja je ugasnila neke mesečne noči, / ko je bilo lepo ne misliti in ne ljubiti ...', tukaj imaš; ni treba, da nam to iz Liverpoola razodevajo tisti štirje bledečižni."

Sergi, stal je zraven pulta in si natakal pijačo, je znova nastavljal ploščo, ki jo je prej za hip snel z gramofona, kot bi hotel razločno poudariti, da je moj diskurz zmotil diskurz Beatlov in ne narobe. Najprej tega skoraj nisem opazila. Zelo sem bila razvneti in dihala sem zelo sunkovito. Sergi je prišel sedet zraven mene na zofo in me prijel za roko. Smehljaj se je, nekaj med ironičnim in zapeljivim. Pesem, ki je svetovala iskanje skrivališča v podvodnem vrtu v senci hobotnic, je znova zablezala po stenah v sobi s tapetami v zelenih tonih, na katero se je začel spuščati prijeten polmrak, "*I want to be under the sea*", krožila, se odbijala od vogalov, grozila, da bo izkrivila stvarnost. Hotela sem nekaj reči, a mi je Sergi položil na ustnice svoj kazalec.

"Kako trdoglava si včasih, Ninočka!" mi je rekel skoraj na uho. "Če ne bi bila tako noro lepa ... Daj, prosim te, utihni malo, *let it be* ... Ne bi česa spila?"

Vstala sem, ne da bi rekla besedo, in tisto stanovanje zapustila z zaloputnjenimi vrati. Takoj sem spoznala, da je bil moj odziv pretiran in obstala sem zraven dvigala. Prepričana sem bila, da me bo prišel ven poklicat, kakor v filmih. A ni prišel.

Nočilo se je. Spominjam se, da sem jokala od besa po ulici Aribau, medtem ko sem zrla k balkonom in se spominjala Andree, protagonistke Carmen Laforet, ki je stanovala nekje tam, in ugajalo mi je, ko sem si predstavljala, da jo lahko srečam in primem pod roko kakor staro prijateljico. Mogoče bi se skoraj vrnila v tisto mračno hišo, kjer so živeli njeni sorodniki, zatiralno okolje, ki je tebe, Sofía, spominjalo na okolje v *Viharnem vrhu*; in ona se je vračala tja po brezcilnem tavanju po meštu, s svojo ponošeno oblekico, se omahljivo ustavljala pred portalom hiše, ni se ji dalo iti gor in se zapreti, poklicala bi jo: "Andrea!" in takoj bi se razpoznali. Začela sem hoditi počasneje, kot bi bila sami sebi tuja. Že dolgo nisem imela tovrstnih prividov, ki so se zmeraj rojevali, Sofía, ob vnemi tvojih. In poleg tega ponoči, kajti ravno tisti pozabljeni skratek Noc, oče vseh zgodb, je svet postavljaj na glavo. In srce mi je poskočilo od veselja, ko sem ga zagledala, kako je spet oživel in se zviraj, v soju uličnih svetilk viseč z ograje starega balkona na ulici Aribau. Andrea – Noc, ena tistih tako silnih in svobodnih idejnih asociacij, ki v spominu izrinejo umovanje, ki jih je povzročilo, to pa je zmeraj čista poezija. Pazi, Mariana, očarljivka, če od poezije zahtevaš logiko, začne tvoja pamet rjaveti. Sergi je imel prav. Zakaj sem se zmeraj zagrizeno trudila živeti v defenzivi?

In sem ugotavljala, čeprav je bilo nemara le samo pri sebi, da moj jok ni več jezica iz samoljubja. Bil je že čisto poetičen in je nasprotoval vsaki logiki, saj je temeljil na hrepenenju po osebi iz romana, za katero mi vse dotlej še ni prišlo na misel, da bi se z njo enačila. In če sem se tega spominjala, ni bilo toliko zato, ker sem se počutila osamljena in nerazumljena na barcelonskih ulicah kakor Andrea v štiridesetih letih, temveč ker je bil *Nič* eden prvih romanov,

ki si mi jih ti strastno priporočila, Sofia, čeprav nama ga tvoja mati ni pustila brati. In v tistem trenutku, brž ko me je moj lastni napuh izgnal iz vrta hobotnic, ki mi ga je ponujal Sergi, sem se zatekla k spominu na najina prva skrivna branja, ko si mi vse vrtove iz zgodb izročala ti in je bilo presenečenje bel zajček, ki ga odkrijejo samo tisti, ki ne hodijo na lov. Skratka, tebe sem pogrešala po Aribau navzdol, da bi ti povedala o tegobah, ki so se v meni nabirale – odkar sem ti o njih nehala govoriti. Potrebovala sem tvoje mnenje o skoraj vsem. Spomin na najini staknjeni glavi pod svetilko v moji sobi z romanom Carmen Laforet na mizi je zbudil hrepenenje po korakih, ki bi ponoči spremljali moje. Zato sem oživila tudi Noca, jasno, a se je takoj zakril. Ker je njemu brez tebe dolgčas. Tako Noc kot jaz sva morala srečati tebe in ne Andree. Tista idejna asociacija se mi je zdela vredna občudovanja. Čedalje jasneje sem videla svojo poklicanost k psihiatriji. O, raziskovanje ovinkastih poti notranjega sveta! Že takrat, med zadnjim letnikom medicine, sem bila skoraj povsem odločena.

Ko pa zdaj premišlujem, se je mogoče v mojo čemernost tistega nočnega sprehoda po barcelonskih ulicah začela krasti tudi ta skrivna polemika, ki je nastajala ob zadevi ženska objekt, v kateri moja drža ni bila zmeraj dobro določena, pa čeprav tako rada vse določam. Menila sem, da me je Sergi užalil, ko mi je rekel lepa, da bi sklenil prepir, ki se je meni zdel resnejši, ko pa po drugi strani nikoli nisem mogla živeti, ne da bi mi moški tako ali drugače dali vedeti, da se jim zdim lepa. A boljše od daleč, ne da bi se preveč približali. Odkar sem bila stara enajst let, se mi to dogaja, ti to dobro veš, Sofia.

"A kako ti je to lahko dovolj?" si me včasih zelo začudena spraševala.

"No ja, ne vem, ali mi je dovolj, a vedenje, da ugajam, mi daje moč in spodbudo. Nočem se bolj zapletati."

"Kaj je zate zapletanje?"

"Zapletanje je zame vezanje, dragica, saj že beseda to pove, odvisnost od drugega."

"Te je strah?"

Govorila sem ti, da ne, da ni ravno strah. Pa je bil.

In neke noči, med zabavo za rojstni dan pri Sergiu, malo pred tistim z vrtem hobotnic, sem se prvič v svojem življenju napila, jaz, ki sem si tako domišljala, da dobro prenesem alkohol in ga znam nadzorovati. Bilo je veliko prijateljev iz skupine, skoraj vsi moški, s katerimi sem se najbrž že kdaj bolj ali manj spogledovala. Ničesar se ne spominjam, a očitno (pozneje sem to izvlekla iz punce enega izmed njih) se mi je zahotelo jokati in govoriti, da sem prevarantka in bi dala ves svoj študij in skrb za prihodnost delavskega razreda v zameno, da bi izgubila strah pred užitek, prepuščanjem življenju in moškimi. S tem sem si prislužila vzdevek Ninočka.

Skratka, koliko časa je minilo od tistega večera, ko sem prvič slišala "*octopus' garden*", in koliko manj odpora čutim zdaj do tega besedila, ki mi polagoma prenika v kri, kakšna škoda, da nisem znova stara dvajset in nekaj let, ko je jok po cesti zaljšal, z bežnim pogledovanjem v izložbena zrcala ti še preverjati ni bilo treba, bila je danost, vse te je zaljšalo, nič ni puščalo odtisov. To sem premišljevala zadnjič, ko sem po pravkaršnjem prihodu stopila na teraso sobe 203 in je zvenela pesem Beatlov in se v mehkih valovih širila okrog bazena, celo zdrknila med vrzelmi skoz kamnito ograjo, se vrtinčila po plaži in slednjič potonila v morje. "Rad bi bil tu, na morskem dnu, v senci na vrtu hobotnic" – verjamem, kako zabavno! – "v skrivališču med valovi", ja, in da ti nikoli ne bi bilo treba, nikoli spet pomoliti ven glave. Skrivaj, vsemu za hrbtom, na skrivnem vrtu.

In v tistem trenutku se je natakars s svojim pladnjem napotil k eni izmed miz, ki so jih varovali sončniki, in ko je odložil martini in aperitive, sem se zastrmela v roko, okrašeno s prekrasnimi nohti, ki se je prikazala iz ležalnika, da bi podpisala listič, ki ji ga je ponujal natakars. In bila je ona, ženska, ki mi je prišla naproti v recepciji.

Sedla je, po slamici pokusila rdeč požirek in z elegantno zgodčasnostjo nabodla olivo. Iz vsega njenega vedenja je bilo razbrati naveličanost. "Tako dolgo že brskam po vzrokih za to naveličanost," sem pomislila, "obiskujem kot zgolj statist zabave, kjer se koti in pobiram drobce opustošenja, ki ga povzročča." A nisem se mogla zadržati, da ne bi začarano še naprej strmela vanjo. Vstala je in se zdaj pomikala h koncu skakalnice, kamor se je vzpela po hitri prhi. Brez

čepice, seveda. Lase ima ostrižene na kratko. Zdi se mi, da pobarvane, ne vem. A vsekakor z dobrimi preparati.

Ko je bila na vrhu skakalnice, ki se je risala na morju, je pogledala proti moji sobi, ki je ravno tam nasproti. Preden se je v brezhibnem skoku pognala v tekočino turkizne barve, se je nasmehnila in zamahnila z roko v pozdrav. Stopila sem nazaj, kot bi me zasačili. Takrat pa sem opazila, da je nekdo, ki je bil na sosednji terasi, zapazil mojo navzočnost. Bržkone prav oseba, ki ji je bil pozdrav s skakalnice namenjen. Bil je vitek moški, a skoz motno stekleno pregrado, ki vsako teraso loči od sosednje, mi je uspelo prestreči le zabrisano silhueto. Naglo je sklonil glavo. Zdelo se mi je, da bere časopis.

Vstopila sem, na moč urno spustila zastor in legla z mislijo, da zelo slabo skrbim zase, da bi mi mogoče koristilo, če bi se ostrigla. In nedvomno, če bi izgubila vsaj štiri kilograme. In predstavljala sem si, kako vznemirljivo mora biti vodno smučanje, pravilno plavanje kravla, uresničitev izleta z jahto ali načrtovanje potovanja za zabavo s kom, ki bi ti za vsako stvar postregel z rešitvijo. A to zadnjo misel sem izločila kot varljivo. Prej sem v dvigalu zraven ogledala videla obvestila za savno, pasivno telovadbo, masažo, frizerstvo in plavalni tečaj. Odločila sem se, da se hočem v Madrid vrniti kot nova, da me Raimundo ne bi prepoznal. A tudi Raimundovo podobo sem izločila kot varljivo.

Rjuhe so bile zgledno zlikane in polmrak, ki so ga prepredali zunanji šumi, je bil zelo sproščujoč. Vseeno pa sem se premetavala po postelji in ni mi uspelo zaspati. Ker je v meni poleg lepotilnih namenov vstajala prezirljiva poniževalnost do osebe, ki jih je izzvala. Nasproti zopni želji, da bi ji bila podobna, se je postavljalo ošabno prepričanje o moji večvrednosti in se sočasno pojavljala skušnjava, da bi jo ob namerno izzvani priložnosti opomnila na izpraznjenost življenja, ki razen porabniških nima drugih stimulansov. Predstavljala sem si prizore v različnih okoliščinah, ki bi lahko spremljale najin pogovor. In se slednjič prepričala, da bi bila vsekakor nadvse dolgočasna in povsem nezanimiva, da je tista ženska sličica, kakršnih je "dost".

Sum, da jo že poznam, da sem jo nekje že videla, se je izmenjeval z vtisom, da se spominjam nekoga, ki je bil pod mojim vplivom, bržkone pacientka. S kavčem med nama ji nikoli ne bi zavidala. Bila

sem prepričana. A vedela sem tudi, da ne čutim želje, da bi se vrnila v sobo s kavčem, ki sem jo čedalje bolj enačila z volčjim žrelom. Ne, tja ne, že ob sami misli na to so se mi začele nabirati znojne srage tesnobe, zato pa je bil, nasprotno, namišljeni skok s skakalnice slajši. In ona je bila tam spodaj, drsela kakor sirena po turkiznih vodah, medtem ko sem si jaz otipavala mehke obroče okrog trebuha in se izgubljala v umazanih samogovorih. S kavčem med nama ji ne bi zavidala. Seveda ne. A ni prišla k meni v ordinacijo. Spoznali sva se na njenem polju, morala sem igrati tukaj, na nasprotnikovem polju. In dve možnosti sta: ali vržem puško v koruzo ali pa moram sprejeti to tako neugodno nadrobnost. In se zavedati, da ima ona na tem ozemlju, v samem kraljestvu ženske objekta, praviloma vse prednosti za zmago.

Vsaj tako sem mislila, preden sem vstala, da bi poiskala tabletko orfidala, jo spila z mineralno vodo, ki sem jo vzela iz hladilnika, se vrnila v posteljo in se dokončno prepustila spancu.

Zbudila sem se tam okrog šestih. Napol sem spraznila kovčke, se oprhala in se peš odpravila na prvi sprehod do vasi po poti, ki se odmika od obale, ne da bi opazila, ali se mi pot vleče ali ne, niti se spraševala, zakaj grem tja. A vdajala sem se svojim korakom.

Že tistega prvega popoldneva sem odkrila trgovino, kamor sem potem tolikokrat odhajala, in pozornost mi je zbudil njen hibridni videz preprodajalnice, trgovine z drobnim blagom in knjižnega antikvariata. Kupila sem kitajsko posodico za zobotrebece v obliki psička, črtan zvezek blagovne znamke Kentaver in *Dnevnik* Katherine Mansfield. Na isti ulici je avtobusna postaja na redni progi, ki vas povezuje s Cádizom in drugimi obalnimi kraji. Prosila sem za vozni red.

Hodila sem nenačrtno, zatopljena v prijeten občutek nestvarnosti, ta pa je, nasprotno, poudarjala stvarnost mojega telesa in dajala očem napetost in počitek, mešanica, ki je redkokdaj dosegljiva, Sofía, zame: ta dojemljivost, ki izhaja iz preprostega osredotočanja na konkretno in opazovanje njegovih meja, barv in odsevov. Med sprehodom tja, med vilami, sem na desni opazila več poti, ki so se spuščale k morju. Po nobeni izmed njih nisem krenila, a na nekem gričku sem se za hip ustavila, da bi se razgledala. Bila je oseka in od vaškega rta do hotela

bi se lahko vrnila po obali, če bi hotela. Ni bilo ne skalovja ne stavb, ki bi to onemogočale. Čeprav se še nisem odločila, me je potem možnost za to nočno vrnitev po morskem obrežju spremljala, ko sem tavela po vasi, ko sem jo prečkala in videla, da se temni in je čedalje hladneje.

Zapestno uro sem pozabila v hotelu, verjetno na polici v kopalnici, in to sem imela za dober znak. "Ne bom si je znova nadela, dokler ne bom na poti nazaj v Madrid," sem si obljubila. In prvič se mi je misel, da se bom spet srečala z delovnim urnikom, prikazala kot nekaj bližnjega in postala zame nevzdržna. Kajti poleg tega se z vsakim minulim dnem bolj izneverim Josefini Carreras, zdravnici, ki me nadomešča od tistega z Raimundom in mora biti nadvse zaskrbljena. Samo enkrat sem ji telefonirala iz Puerta Real. "Poklicati jo moram takoj jutri," sem si rekla. A sem vedela, da je ne bom.

Naenkrat sem začutila hudo lakoto in potem sem večerjala v precej zanikrni vaški gostilni, z visokimi tramovi, kjer je očitno stregel en sam natak, nekam prikazenski in nedoločljive starosti, ki se je premeteno smehljaj, kot bi bile vse njegove besede izgovorjene z dvojnimi namenom.

"Naj vam umaknem drug pribor ali koga čakate?" me je vprašal, medtem ko si je zapisoval, kakšna večerja mi prija izmed vseh jedi, ki jih je zrecital na pamet, ne da bi me spustil z oči.

"Nikogar ne čakam. Umaknite. In mi prinesite, prosim, hladen jerez."

Naredil je grimaso, kot bi mi hotel poslati poljub, in pripomnil, da nam Špancem bolj malo ugaja biti sami. Brezvoljno sem se nasmehnila.

"Zadaj je več prostora, če hočete razmišljati," je dodal.

"Razmišljati? Ne, ne. Tukaj je dobro."

"Tam zadaj, pravim, še naprej od pulta. Zraven vrat na stransko ulico."

"Pravim, da ne. Hvala."

Znova je naredil tisto grimaso z ustnicami in sprevidela sem, da je šlo za trzaj. Potem se je oddaljil do točilne mize s cinkovim obrobjem in izginil za vrati, ki so bila za njo.

Slabo razsvetljeni lokal je bil nekakšna prostorna vinska klet, brez oken in v buñuelovskem duhu. Zbujal je vtis, da je povsod preveč stene in da nepravilno razporejena velika, z lakom prevlečena tihožitja zakrivajo kakšno nepopolnost ali prikrito okno. Verjetno je moralo biti še zgodaj za večerjo. Le za eno mizo sta sedela mlad fant in malo manj mlada ženska. Lahko bi si izbrala drug, kateri koli kotiček, da bi sedla, saj je bilo prazno, a namestila sem se blizu njiju, nisem se mogla zadržati. Že ko sem ju zagledala, sta pritegnila mojo pozornost. Bil je nabit par, z zgodovino.

Čeprav njunega pogovora nisem slišala bolje kot le napol, sem, še preden mi je natakar umaknil posodo za predjed, izvedela, da je šlo za vnovično snidenje in da je čas, ki sta ga preživela, ne da bi se srečala, njej mineval počasneje kot njemu. Za jasnejše razumevanje zgodbe bi mi precej pomagalo, ko bi si delala zapiske o njunih kretnjah, zlasti med premori, ki jih ni bilo malo. A moja zanesljivejša pridobitev je bila, da sem prikrivala rastoče zanimanje, ki me je navdajalo in se mi sami zdelo pretirano. Nisem zmogla reči: "To se me ne tiče." Izvlekla sem knjigo Katherine Mansfield in začela listati po njej z namišljeno pozornostjo. Če me bosta pogledovala, me bosta lahko imela za tujo profesorico na počitnicah. Ločevala nas je starinska mizica za posodo, na kateri je na zgornji polici, pod tihožitjem z lubenicami, kraljeval nagačen galeb, enook, ker se mu je eno izmed steklenih oces iztaknilo.

Medtem ko sem okušala večerjo in hlinila, da imam nem razgovor zdaj z Mansfieldko in zdaj z nagačenim galebom, pa sem opazila, da jima jed ne tekne in da ženska pije bolj napadalno kot njen družabnik. Vse v njenem glasu je izdajalo zadrževano strast in vprašanja, ki mu jih je postavljala o njegovem delu, spominskih krajih ali skupnih prijateljih, so polagoma, bolj ko je pila, izrivala s težko muko ohranjan prazničen ton in dobivala drug, bolj zasliševalen zven, pospeševala svoj ritem, neobvladljivo poudarjala visoko zveneče sklepe stavkov in presegala meje olike. Zmeraj sem znala zapaziti razhajanje v ljubezenskem občutju glede na neenako razporejenost vprašanj in odgovorov, ki si jih izmenjujeta ljubimca. Pri tistih dveh, tadva sta ljubimca nedvomno bila, je vprašanja postavljala ženska in fant jih je trpel. Odgovarjal je kratko, v pobitem tonu, ali pa je poskušal spremeniti

temo pogovora. Takrat mu je glas oživel in poletel proti nemogoči deveti deželi, stranpot, ki jo je ona zmeraj nepotrpežljivo sekala – "Pa saj nisva govorila o tem" – in se je končevala z "Dobro, punca, oprost," prisiljen smeh ali eden tistih čedalje pogostejših premolkov, ki mi jih je bilo moč preiskovati samo s koticom očesa. On pa ni vprašal ničesar. Niti ni bilo v njegovem glasu zaznati vzemirjenja ali navdušenja. Le včasih malo nejevolje.

Gotovo – sem premišljevala – se počuti neprijetno, vpleten v položaj, ki si ga ni izbral, a se čuti zavezanega, da ga nadzoruje, ne preostane mu drugega, kot da se nerad sprijazni z njim. Ključ tiči v zadrževanju refleksov, da nasprotnika ne spustiš z oči, se ne prenašliš z obljubljanjem, ga prisiliš k vdaji zaradi utrujenosti. Defenzivna naloga, konec koncev. Njegovo slabo počutje je izviral iz vnovičnega snidenja samega, ni presegalo teh meja. Pri njem je šlo za obvladovanje prizora, ki sem mu bila priča kot gledalec, in za to, da bi se izvil na lahek način, da bi se prizor lepo razrešil. Izvlekla sem pravkar kupljen zvezek, ki sem ga imela v torbi, in zapisala: "Kot igralec. Kot bikoborec. Težave spretnosti in iznajdljivosti, ki se omejujeta na premagovanje vsakega dela boja ali besedila. Predanost sedanjosti."

Njeno slabo počutje je bilo, nasprotno, kot pri večini mojih pacientk, kot tudi pri meni, kadar se mi spodmaknejo tla pod nogami, drugačne narave. Slabemu počutju v sedanjosti se dodajo resonance, ki jo izkrivljajo in otežujejo iskanje sredstev za soočanje s tem konkretnim navzkrižjem in za analizo njegovih značilnosti. "Motnja adherenc" to sama imenujem v svojem poklicnem žargonu. Težava tiči v tem, da oseba ne zna omejiti napada preteklosti niti se ne obvarovati pred njegovo nalezljivostjo. V dane okoliščine se vmešajo in jih skalijo druge, ki so že odcvetele in jih je popačil spomin. S takimi razmišljanji sem se ubadala vso večerjo.

Ko sem spila kavo in prosila za račun, sta onadva že nekaj časa molčala in še zmeraj ni nihče vstopil v lokal. Nenadoma sem začutila veliko tesnobo in prevzel me je čuden sum; sum, da tisti par s svojim napetim molkom prenaša svojo težavo name, me vanjo vpleta. Morala sem ubežati temu uroku, mu odvzeti moč skoz besedo kot v pravljicah, kot v nočnih morah, ko zakričiš, preden se zbudiš. Sprevidela sem, da

se moram nameriti k njima in nekaj reči, nekaj najbolj plehkega, kar mi more priti na misel, zgolj zato da bi se prepričala, da se meni nič od tistega ne dogaja, da ju ne poznam, da bi se odpletla iz njunega zapleta.

Upala sem si torej s trudom preusmeriti oči z enookega galeba in uperiti pogled naravnost v sosednjo mizo, polno ostankov hrane, in v obraza tistih, ki sta za njo sedela. Ona si je nataknila temna očala, z eno roko si je podpirala obraz, z drugo pa risala potke po prtu z drobci sladkorja in krušnimi drobtinami. Tako da sem se namenila k njemu, ko si je ravno prižgal cigareto, in na moj pogled je takoj odgovoril s skoraj zarotniškim nasmehom.

"Bi bili tako prijazni in mi povedali, koliko je ura?" sem vprašala.

Privihal si je rob na rokavu suknjiča in na nekem mestu na zapestju se je prikazala velika in starinska ura, ki jo je nemudoma spet zakril.

"Pol. Pol enajstih."

"Hvala lepa."

V tistem trenutku je njena roka sunkovito zgrabila tisti rokav in se potem z bliskovito kretnjo zmuznila podenj, da bi potipala fantov podlaket. Zdelo se je, da je vsa iz sebe.

"Nehaj, Eloísa, prosim te! Kaj pa počneš?" se je poskušal braniti on, zelo razburjen.

"Kaj da počnem? Pa tole? Govoril si, da ne boš nikoli nosil ure, spomni se. Se ne spominjaš? Da se čas meri drugače, si govoril ..."

"No, sem, ja, ampak saj ni nič takega. Sit sem tvojih 'se spominjaš.' Premislil sem si. Pa konec."

"Ne. Nič konec. Moral bi mi povedati. Ali si ne zaslužim, da mi pojasniš tako pomembno spremembo? Tako je, kot bi te ne poznala. Reci kaj. Zakaj nosiš to tako grozno uro? Grozna je."

Njegov glas je bil suh in odrezav, ko je rekel, medtem ko je odmikal roko, ki ga je grabila, in skrbno varoval uro: "Ni grozna, Eloísa. To je darilo osebe, ki jo imam zelo rad, tako da veš."

"Vidiš? Vidiš? Koliko časa jo že nosiš? Katere osebe?"

Namerila sem se k točilni mizi, da bi tam plačala račun, zasledoval me je Eloísin jok. Nisem niti pazila, kaj mi govori natakakar. Niti

počakala na drobiž. Občutek klavstrofobije je bil tako silen, da sem, ko sem stopala čez prag zadnjih vrat, ki so gledala na stransko ulico, skoraj tekla. Opazila sem, da je že trda tema, in si nadela pulover, ki sem ga imela v torbi, ker je bilo čutiti hlad. Že izgubljena, a na varnem, po različnih ulicah in uličicah, ki so me čedalje bolj odmikale od tistega lokala, sem še zmeraj, čeprav sem se počasi umirjala, hodila naglo, ne da bi pogledala nazaj. Dokler nisem ugotovila, kje sem.

Na koncu vasi sem stopila na plažo, in ko sem prišla k vodi, sem si sezula čevlje in krenila proti hotelu, katerega luči je bilo videti daleč spredaj, pred svetilniško lučjo, ki je svoj srebrni snop širila med premikanjem po mirni morski gladini. Dober kos poti mi je zadnje vprašanje tiste ženske s temnimi očali – "Katere osebe, povej, katere osebe?" – ki ga je motilo hlipanje in ki ni našlo odgovora, mučno odmevalo v glavi ter ostrilo mojo zavest o begu in nedoločno občutje, da sem za seboj pustila nekaj nerešenega, kar mi ni bilo popolnoma tuje, neko neizbežno zadevo. V spominu mi je vstal, kot nadvse daljna podoba, prizor pri Raimundu doma, ki se je za las razrešil, ne da bi se prej sprevrgel v prav tako katastrofalen izbruh. Nikoli več, nikoli več padcev v take prepade.

Bila je velika oseka in prijetno je bilo hoditi ob vodi, ki mi je prihajala močit stopala. Kavbojke sem si zavihala do meč. Ko sem hodila naprej, sem v mislih idealizirala svojo vrnitev v hotel, nujo, da bi ga preuredila samo zase, da bi si naredila domek, zavetišče, kjer nikoli ne bi zvonil telefon niti mi ne bi bilo treba, kadar bi se zbudila iz popoldanskega spanca, nikogar spraševati: "Bi hotel iti na sprehod?" ali "Kaj ti je, da nič ne rečeš?" Naenkrat sem ugotovila, da zaradi tiste neprijetnosti z Raimundom – tako nesmiselne, tako daljne – uživam v zraku andaluzijske noči, nasičenem s slanim vonjem, in v svobodi, ki ti daje vedeti, da nihče ne bo od tebe zahteval odgovornosti zaradi zamujanja niti ne bo vedel za tvoje bivališče.

Ponoči in še manj po tako opustelih krajih se že dolgo nisem sprehajala sama. Slišati je bilo zgolj pridušen šum valov, ki so prihajali zamirat k mojim nogam. Od časa do časa sem zastala s plažo za hrbtom in še malo bolj zabredla v morje in vrgla glavo nazaj, da bi me lahko dosegla magična puščica zvezd, ki zadene zgolj, kot si govorila

ti, mirne in neobremenjene ljudi. Prav ti ljudje, v srcih katerih vzplamenijo in najdejo zavetje Nocove zgodbe. Oprijemanje spomina nate, Sofía, je moje resnično sidro, kot vidiš. Bolje povedano, videla boš, kajti upam, da bom s tabo nekoč lahko delila vtise s tega potovanja. Ravno ti me spodbujaš, da jih podoživljam, ti jih oblikuješ in držiš pokonci, kakor skelet, ki ga ni videti, a bo pretrajal, ko bo izginilo vse.

Bližala sem se zadnjemu koncu hotela, ki ga krasi svetlobni napis rdeče barve, ta pa se je bral nazaj, kajti gostje so, seveda, prihajali po drugi, sprednji poti in tam parkirali svoje avtomobile. Od obale se vzpenš na ploščad z bazenom po precej strmih stopnicah, vsekanih v skalo, to sem opazila že, ko sem zjutraj pogledala ven. Na prvem stopniščnem presledku sem se ustavila, da bi pogledala male terase sob, poskušala najti svojo, stvar, ki je nisem mogla natanko ugotoviti. Nekatero so bile razsvetljene, v drugih so ljudje sedeli ali se premikali. Moralo je biti precej pozno. Iz notranjosti hotela je prihajal blues, in medtem ko sem se vzpenjala, strmeč v tisto fasado, se je v meni kakor vročina porajalo čudno občutje. Ti dobro poznaš to občutje, Sofía, to nenadno odtujenost, zaradi katere presekamo priveze na običajna oporišča, ki zamegli črtovje sveta in nas popelje stran proti obalam literature. Koliko časa je minilo? Ali je bila res ena izmed tistih malih teras terasa moje sobe? Niti številke na ključu se nisem spominjala niti razporeditve pohištva. Zakaj sem jo pa potlej imenovala moja? Najprej jo moram osvojiti s pogledom – sem si rekla – in jo šele potem naseliti. Poklicala bom Josefino Carreras in ji rekla, da bom podaljšala svoje potovanje. Prehodna bivanja so sledi v vodi.

Prišla sem na vrh stopnic in sedla, da bi si stepla prah s stopal, da bi si odvihala spodnji del hlač in se obula. Zvenel je klavir in zdaj ga je bilo slišati bliže. Sledil je kratek premor in takoj nato so udarili začetni takti "*Strangers in the night*". Prav v tistem trenutku, ravno ko sem vstala in se, očarana s tisto melodijo, namerila proti hotelski veži, me je popadla strastna skušnjava, da bi napisala roman, in pustila sem se raniti puščici. Zakaj ne? Pred dnevi se mi je utrnilo na stotine zamisli in mogočih začetkov, a moja notranja zavezanost eseju jih je omejevala. To je star, omrtvičen načrt, ki je naposled zaživel, poletel in se prijetno polaščal moje volje. Zdelo se mi je, da te vidim, kako se

zadovoljno smehljaš: "Seveda, punca, nič teorij. Knjiga z naslovnico ljubezenskega romana, ki jo je oblikoval Penagos. Tisti esej o erotiki te dolgočasi, smrdi po bolezenskem prežganju, priznaj." Prav imaš. Poleg tega lahko koristno uporabim katero izmed njegovih najbolj navdahnjenih opomb, ne da bi se silila z navedki in sklepi, preprosto kot okrasek osrednje zgodbe: beg zrele ženske. Spomnila sem se na vsa pisma, ki sem ti jih napisala in jih ne odposlala, odkar sem stopila na vlak proti jugu, in moje navdušenje se je podvojilo. "Za Sofía in za Noca, od daleč." Na nebu sem poiskala veliki voz, začutila tvojo roko v svoji in v oči so mi stopile solze otroštva. Nebesna telesa prezirajo naša pritlehna štetja, naš kronološki red. Lahko bi bil nekakšen neurejen dnevnik, brez preveč natančnega prej in potem, napisan na temelju občutij odtujenosti, ki bi se poigraval s kontrastom nenadnih čustev, z izmeničnim tokom razdvojenih razpoloženskih stanj, ki neusmiljeno preoblikujejo osebo.

Medtem ko sem premišljevala o tem, denimo, ter z urnim in vedrim korakom prečkala ploščad z bazenom, ki je bila ob tisti uri popolnoma prazna in so bili ležalniki zloženi, sem pogledala skakalnico, kako se je zrcalila na negibni vodi, in lahko sem se le vprašala, ali sem bila jaz tista, ki je pred nekaj urami dala krila tistim ovinkastim razglabljanjem o ženski objektu, ki so se s tako lahkoto razletela kakor jata črnih ptičev. Klavirska glasba je prihajala iz veže, ločene od bazena s stebri, ki se pnejo v oboke. Namerila sem se tja, prepevaje besede, s katerimi je Frank Sinatra ovekovečil vse tujce, ki si v noči prekrižajo pot.

Kako zabavno, Sofía, vstopiti ta trenutek v hotel skoz zadnja vrata! Bolje – kajne? – veliko bolje. Gospa, ki je prišla zjutraj skoz druga vrata, mi ne ugaja, in gotovo tudi tebi ne bi, ko bi jo videla. Ko se le ne bi vrnila. Poslušaj, to o dvoje vratih bi lahko sijajno uporabila v romanu, ne reci mi, da ne. Dan med dvoje vrati. Prišla sem kot brodolomec in se vračam kot detektiv. Res, koliko naključij, tudi v krčmo z galebom sem vstopila skoz ena vrata in odšla skoz druga. Ali nemara to kaj pomeni? Kako zabavno bi bilo, ko bi bila ti tukaj! Rekla bi mi: "Daj, ne delaj detektivskega obraza, vstopiva po prstih v to tako razkošno vežo. Vidiš, kako prijetno zveni glasba in kako se svetijo tla?"

Ti pa kot tatič, s premočenimi hlačnicami. Igrajva se, da sva Heathcliff in Catherine, ko se ponoči prismukata na vrt Drozgove pristave in povzpeta na okensko polico, da bi od zunaj opazovala sobo pri Lintonovih. Ne povzročaj hrupa, Mariana, da ne naščuvajo psov na naju."

Igral je črn pianist in poslušala ga je peščica ljudi, ki so sedeli za tremi ali štirimi mizami okrog male plesne piste. Naslonjena na enega izmed stebrov pri vhodu v vežo in napol skrita za njim, sem počakala, da je končal "*Strangers in the night*", se prikazala iz skrivališča in približala eni izmed praznih mizic, tisti, ki je bila klavirju najbliže. Slišati je bilo nekaj medlih aplavzov, pospremila sem jih s svojim, a zvenečim in dolgotrajnim. Pianist mi ga je poplašal z nasmehom in jaz sem mu odgovorila z drugim.

"Ali poznate '*Perfidio*', prosim?" sem ga vprašala, ko sem že sedela.

"Zanesljivo, madame. Z veseljem vam jo bom zaigral."

"In za prijateljico, če nimate nič proti," sem zamrmrala. "Nadušena je nad njo."

Prišel je natakár in me vprašal, ali bivam v hotelu. Rekla sem mu, da ja, a da se ne spominjam številke sobe, in mu z brezбриžno kretljivo ponudila vizitko, da bi preveril moje ime na recepciji. Zelo me je zabavalo vse tisto in to sem seveda posvečala tebi, tako kot prošnjo za "*Perfidio*". Naročila sem kavo z ledom. Potem sem zaprla oči, da bi uživaje poslušala melodijo, ki je začela zveneti zate v mladosti, kajti časa ni.

*Y tú quién sabe por dónde andarás,
quién sabe qué aventura tendrás,
¡qué lejos estás de mí!**

* In ti, kdo ve, kje si,
kdo ve, kakšno avanturo imaš.
Kako daleč si mi!

In sem si zaželela, da bi se ti pripetila lepa avantura, nekaj, kar bi te povleklo iz tvoje zakonske utečenosti in tvojih težav z vodovodom.

Ko so mi prinesli kavo z ledom, sem polagoma odprla oči in ga v tistem hipu zagledala. Bil je sam, sedel ravno nasproti, s prekrižanimi dolgimi nogami, in med prsti je držal kozarec viskija. Nosil je suknjič iz bivoljega usnja in ni me spustil z oči. Ja, vidiš, kakšne so stvari, uradnik čedne zunanosti, rahlo podoben Gregoriju Termesu, ki ga zanima razkuštrana in nenaličena gospa z detektivskim izrazom na obrazu. Za hip sem mu zrla v oči. To je zvrst, ki bolj malo zanima, a je bolje kot nič – kajne? – in za roman bo lahko koristno. Bilo je očitno, da se dolgočasi.

Ko se je končala "*Perfidia*" in sem se zahvalila pianistu, sem iz torbe izvlekla zvezek, ki sem ga prvič odprla v gostišču z enookim galebom, in si začela pisati opazke za to, kar ti pišem zdaj, nekaj dni pozneje. Čutila sem se zardela, polepšana, srečna. Kadar sem kot po naključju dvignila glavo, sem se srečala z očmi moškega s suknjičem iz bivoljega usnja, ki so iskale moje. Od tiste noči naprej me ni nehal opazovati.

Česar nisem vedela – in gotovo se ti bo zdelo zelo posrečeno – je, da potuje z žensko objektom. To sta moja soseda iz sobe dvesto štiri.

Dela **Carmen Martín Gaité** zanesljivo sodijo v sam vrh sodobnih španskih literarnih stvaritev. Rojena v Kastiliji, v Salamanki, mestu z zgodovino, leta 1925, dve leti pred španskim pisateljem Rafaelom Sánchezom Ferlosiom (avtorjem imenitnega in enigmatičnega romana *Alfanhuí*), ki ga bo v prihodnosti poznala. Po končanem študiju za slovitimi zidovi tamkajšnje univerze je odšla v prestolnico, tam delovala v krogu revije *Revista Española*, skupaj z madridskim delom pisateljev tako imenovane generacije petdesetih (otroci vojne). Njena dela formalno družita dialog in izmenjava monologov, tematsko spomin, nemožnost sporazumevanja in metafikcija. Menda so na njeno pisanje poleg Unamuna, ki se je skupaj z njenim očetom sprehajal po ulicah enega španskih mest z najskrivnejšo govorico, vplivala tudi Kafkova, Proustova in celo Benetova dela. Carmen Martín Gaité je napisala več odmevnih romanov in zbirk novel *Zdravilišče* (El balneario, 1955), *Med zavesicami* (Entre visillos, 1958), *Vezi* (Las ataduras, 1960), *Počasni ritem* (Ritmo lento, 1963), *Nitje*

(Retahilas, 1974), *Spremenljiva oblačnost* (Nubosidad variable, 1992), *Snežna kraljica* (La Reina de las Nieves, 1994), *Nenavadno je živeti* (Lo raro es vivir, 1996) – ter je ena najbolj prevajanih in znanih španskih avtorjev, da o uglednih nagradah, ki jih je za svoje delo prejela, niti ne govorimo. Ključ, s katerim Carmen Martín Gaité odpira vrata svojemu ustvarjanju, je brskanje po spominu in psihi. Pogosto gre za dela, napisana kot dialog med dvema osebama, ki se druga drugi tako izpovedujeta. Roman *Spremenljiva oblačnost* je epistolarni dialog, pravzaprav dva monologa (ki bosta morda nekoč postala prav ta epistolarni roman), saj si prijateljici pisma pišeta, a jih iz različnih razlogov ne odpošiljata. Sofía je še zmeraj poročena, Mariana ni bila nikoli, nekdanj tesni prijateljici se srečata po dolgih desetletjih, obe v "kritičnem" trenutku na svojih življenjskih poteh, in si obljubita, da si bosta dopisovali. Tako se začneta zapisovati njuna sedanja stvarnost in njun spomin, preteklost, ki ima več različic, čas se kaže kot razdrobljen, nekaj se dogaja danes, drugo včeraj, tretje pred dvajsetimi leti, nekaj v domišljiji, vse pa se sestavlja v živ kolaž brez okvira. Čas, ki mineva hitro in neopazno ter neusmiljeno preoblikuje stvari, stara in ubija, ki je v spominu izgubljen ali pa ne živi kot razločna zgodba in zapovrstje, pa posameznik – bitje iz časa in njegov glas – še zmeraj išče.

Prevedla in spremno opombo napisala **Marjeta Drobnič**